KORRUPSIYA – JAMIYAT TARAQQIYOTIGA ENG KATTA G‘OV: IJTIMOIY-HUQUQIY TAHLIL

Namangan davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar fakulteti

O‘zbek tili va adabiyoti yo‘nalishi talabasi

Xusanova Sarvinoz

Gmail: xusanovasar25@gmail.com

Ilmiy rahbar:

Ahmadjanova Muazzam Islomjonovna

Namangan davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Gmail: muazzamaxmadjanova70@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada jamiyat va davlat taraqqiyotiga jiddiy to‘siq bo‘lib kelayotgan korrupsiya illatining ijtimoiy, huquqiy hamda ma’naviy ildizlari tahlil qilinadi. Muallif xalq orasidagi “Qars ikki qo‘ldan chiqadi” degan hikmat asosida korrupsiyaga qarshi kurashishda nafaqat mansabdor shaxslar, balki har bir fuqaroning shaxsiy mas’uliyati muhim ekanini yoritadi. Shuningdek, poraxo‘rlikning jamiyatda adolat, qonun ustuvorligi va ishonch muhitiga salbiy ta’siri ochib beriladi. Tadqiqot natijasida korrupsiyani bartaraf etish fuqarolarning huquqiy madaniyati, halollik qadriyatlari va murosasiz fuqarolik pozitsiyasidan boshlanishi asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: korrupsiya, adolat, qonun ustuvorligi, poraxo‘rlik, huquqiy madaniyat, shaxsiy mas’uliyat, halollik, jamiyat, davlat boshqaruvi.

Bugungi kunda korrupsiya dunyo davlatlari taraqqiyotiga tahdid solayotgan eng xavfli ijtimoiy illatlardan biri hisoblanadi. Mazkur hodisa iqtisodiy

rivojlanishni sekinlashtiradi, davlat boshqaruvi samaradorligini pasaytiradi, jamiyatda adolatsizlik kayfiyatini kuchaytiradi. Shu bois korrupsiyaga qarshi kurashish zamonaviy davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan.

O‘zbekiston Respublikasida ham korrupsiyani oldini olish, ochiqlik va shaffoflikni ta’minlash, fuqarolarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar olib borilmoqda[1].

Mazkur maqolada huquqiy hujjatlar tahlili, ijtimoiy kuzatuv, qiyosiy yondashuv, mantiqiy umumlashtirish va statistik tahlil metodlaridan foydalanildi. Korrupsiyaning kundalik hayotdagi ko‘rinishlari hamda ularning ijtimoiy oqibatlari misollar asosida o‘rganildi.

1. Korrupsiya tushunchasi va uning mohiyati

“Korrupsiya” atamasi lotincha *corruptio* so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, “buzilish”, “aynish”, “sotib olish” ma’nolarini anglatadi. Mazkur tushuncha mansab yoki xizmat mavqeidan shaxsiy manfaat yo‘lida noqonuniy foydalanishni ifodalaydi.

Korrupsiya faqat moddiy zarar keltirmaydi. U:

- davlat tizimiga bo‘lgan ishonchni kamaytiradi;
- tenglik prinsipini buzadi;
- halol mehnat qadriyatini yemiradi;
- jamiyatda befarqlikni kuchaytiradi.

Shu bois korrupsiya shaxsiy jinoyat emas, balki ijtimoiy xavfli hodisadir.

2. “Qars ikki qo‘ldan chiqadi”: fuqarolik mas’uliyati masalasi

Xalqimizda “Qars ikki qo‘ldan chiqadi” degan hikmat bor. Korrupsiya ham ko‘pincha ikki tomonning manfaatli kelishuvi natijasida yuzaga keladi. Biri pora taklif etsa, ikkinchisi uni qabul qiladi.

Shu nuqtai nazardan korrupsiyaga qarshi kurashishda faqat mansabdor

shaxslarni jazolash yetarli emas. Fuqarolarda ham quyidagi tamoyillar shakllanishi zarur:

- pora bermaslik madaniyati;
- qonuniy yo‘l bilan muammoni hal qilish odati;
- adolatga sodiqlik;
- noqonuniy takliflarga rad javobini bera olish.

Agar jamiyatda pora berishga nisbatan murosasiz kayfiyat kuchaysa, korrupsiyaning ildizi zaiflashadi.

3. Kundalik hayotdagi “mayda korrupsiya” xavfi

Ko‘pchilik korrupsiyani faqat yirik mansabdorlar bilan bog‘laydi. Aslida esa mayda poraxo‘rlik ham jamiyat uchun katta xavf tug‘diradi. Masalan:

- yo‘l harakati qoidabuzarligini pul bilan yopish;
- tanish-bilish orqali ishga kirish;
- hujjatlarni navbatsiz rasmiylashtirish;
- imtihon natijasiga noqonuniy ta’sir ko‘rsatish.

Bunday holatlar jamiyatda “qonunni chetlab o‘tish mumkin” degan zararli tushunchani shakllantiradi. Natijada adolat tamoyili yemiriladi.

4. Ma’naviyat va din nuqtai nazaridan korrupsiya

Korrupsiya nafaqat huquqiy, balki ma’naviy muammodir. Sharq mutafakkirlari va diniy manbalarda halollik eng oliy fazilat sifatida ulug‘langan. Poraxo‘rlik esa vijdon, insofdan voz kechish sifatida baholangan[2].

Jamiyatda halollik, or-nomus, vijdon kabi tushunchalar mustahkam bo‘lsa, korrupsiya ildiz otolmaydi. Shu sababli korrupsiyaga qarshi kurashishda ma’naviy tarbiya muhim omil hisoblanadi.

5. Korrupsiyaga qarshi kurashning samarali yo‘llari

Mazkur illatga qarshi kurashishda quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega:

1. Davlat xizmatlarini raqamlashtirish;
2. Ochiq tanlov va shaffof kadr siyosati;
3. Qonun ustuvorligini ta’minlash;
4. Yoshlar orasida halollik targ‘iboti;
5. Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish;
6. OAV va fuqarolik jamiyati institutlari faolligini oshirish.

Bular korrupsiya xavfini sezilarli kamaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, korrupsiya jamiyat taraqqiyotiga eng katta g‘ovlardan biridir. U iqtisodiy rivojlanishni sekinlashtiradi, davlat tizimini zaiflashtiradi va insonlarning adolatga bo‘lgan ishonchini susaytiradi.

Mazkur illatga qarshi kurash faqat davlat organlarining vazifasi emas, balki har bir fuqaroning fuqarolik burchidir. [3] Har bir inson pora bermaslik, qonunni hurmat qilish va halollik tamoyiliga amal qilish orqali jamiyat ravnaqiga hissa qo‘shadi.

Shunday ekan, korrupsiyaga qarshi eng kuchli shior quyidagicha bo‘lishi lozim: “Siz bermang — u olmaydi!”

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonuni. 2017-yil 3-yanvar, O‘RQ–419-son.
2. Imom Buxoriy. Al-jome’ as-sahih. – Toshkent.
3. Qodiriy A. O‘tkan kunlar. – Toshkent: Tasvir, 2022.
4. M. I. Axmadjanova TANQIDIY FIKRLASHNI KUCHAYTIRUVCHI FALSAFIY MAZMUNDAGI O‘QUV MATERIALLARINI TANLASH, UYG‘UNLASHTIRISH VA TARTIBLASH METODIKASI // Inter education & global study. 2025. №1 (1).

URL: https://cyberleninka.ru/article/n/tanqidiy-fikrlashni-kuchaytiruvchi-falsafiy-mazmundagi-o-quv-materiallarini-tanlash-uyg-unlashtirish-va-tartiblash-metodikasi (дата обращения: 24.04.2026).